

Görümsiziň ogly bolsa näme ederkä? / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Söhbetdeşlik

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Görümsiziň ogly bolsa näme ederkä? / satiriki hekaýa

GÖRÜMSIZIŇ OGLY BOLSA NÄME EDERKÄ?

Bankdan jaý çykýar, bankdan bina çykýar, pul-peşgeş çykýar, syýahat çykýar, ömürboýy geljek girdejidir aýlyk çykýar, hemme zat çykýar. Çykmaýan zat barmy näme şu banklardan? Bir ýerden ýüz lira tapyp, şobada-da banka tarap ylgap, tapanja puluňy amanat kassa ýatyrybilseň bolany. Hamana, bijäň bişow çykyp, nesibäňden hiç zat çykmandyram diýeli. Ýitirýän zadyň barmy näme? Pulyň şo bir pul, üstesine göterimi-de ýöräp dur.

Men welin uzak ýyllaň dowamynda şol ýüz lirajygy jemläp haýsam bolsa bir banka goýup bilmedim. Dişimi gyzyp çydaýan, pulumy tygşytlap zordan segsen edýän, togsan edýän, ýaňy ýüze tegelemeli bolýaram welin, gözagyry ýaly bolup bir ýerden bir zat çykýar duruberýär. Şeýdibem ýele sowrulyp gidýär halt-halt edip gazananja puljagazlarym. Hamala şu pul diýilýän peläket «biz şu adamyň kisesinde jemlenmäliň-le, onuň hiç haçan ýüz lira ýüzi düşmesin» diýip ant içen ýaly. Puluň ant içeni çyny bolsa, meniňem ant içenim çynym. Eýtdim-beýtdim ahyrsoňy tegelek ýüz lira jemledim. Birden ýene bir zat çykyp sowmaly bolaýmasyn diýen gorky bilen dessine pulumy banka goýjakdym welin, şol gün men barýançam banklaryň iş wagty gutardy. Şeýle bir gözüm gorkupdyr welin, göwnüme elimdäki pullar simap ýaly paýrap gidäýjek ýaly bolup dur. Görümsiziň ogly bolanda näme edipdir, bilýäňizmi? Menem häzir edil şo hili ýagdaýda. Boş paňlap näme edeýin-aý?! Dogrusyny dogry aýtmaly.

Puljagazlarymy ýassygymyň aşagynda bukup uka gitdim. Ýatyp hiç mazam bolmady. Zordan ýüz lirany jemläbilemsoň, öz ýanymdan bolsady ekýän. Tutanýerliligiň elinden sypan zat ýok. Adam bir iş etmegi netine düwse, hökman şol işi eder dynar. «Aý, men az gazanýan», «Aý, ynha, ýaşaýyş gymmat», «Aý, güzeranyňy dolamak

kynlaşdy» we şuňa meňzeş zeýrençleriň hemmesi bahana. Serediň, ynha, men ýüz lirany nädip jemledim. Diýmek, eger men islesem, iki ýüzem, baş ýüzem jemläp bilerin, hatda müňem, on müňem jemlese bolar... Soň men bolsady deňzinde gulaçlap başladym: Müň on müňe, on müň ýüz müňe, ýüz müň milliona öwrülýär. Hatar-hatar nollary yzly-yzyna tirkeýän, gijäniň garaňkylygynda olary sagdan çepe üçe bölüp okaýan. Ýüz million, bir milliard, on milliard, ýüz milliard... Hawa, hawa, tutanýerliligiň elinden sypan zat barmy näme? Öňler gazetlerde millionerler hakda ýazarlardy. Indi şeýle bir millionerler döredi welin, millionlar ownuk şaýy pul ýaly bolup galdy. Men ilki millioner bolýan, soňra milliarder bolýan. Has soňra trillioner... Häzire çenli ýer ýüzünde trillioner dünýä indimikä? Ýok!.. Ynha, men trillionerem boldum. Millionerdir milliarder bolmagy meniň kakamam oňarar. Trillioner bolmakda iş bar.. Eý-ho-oo! Trillion how, trillion! Aý, garaz, hiç pikirimi jemläp bilmedim. Barmagym bilen boş howada «1» ýazýan, soň ýene 1-iň yzynda nollary goýuşdyrýan. Bir nol, iki nol, üç nol, baş nol, on nol, on bir... on iki, ylaýyk on iki sany nol... Ýöne biriň ýada ikiň yzynda bolsa näme?! Aşagy nol, elimi ýorganyň aşagyndan çykaryp barmagym bilen garaňkylyga ýene bir tegelek nol çyzýan. Jemi üç ýüz trillion. Nollar mahabat şöhlesi ýaly garaňkylykda asylgy dur. Käbiri gaýyp ýere düşýär. Ýaramazlaryny alyp ýerinde goýuşdyrýan, ýene düşýär, menem ýene öňki ýerinde goýýan. «Puly gazanmakdan ony elde saklamak kyn» diýip ýöne ýere aýtmandyrlar. Hakykatdanam şeýle eken. Nollary hiç elde saklap bilmedim. Bilýard şarlary ýaly bir eýläk gaçýalar, bir beýläk gaçýarlar. Nätselerem indi elimden gaçyp gitjek ýerleri ýok, baý bolmagy ymykly netime düwdüm dämi, bolany. Ýatan ýerimden dikelip çilim otlandym. Keýpihonlyk bilen nollaryma seredýän. Tüweleme, hemmesi tos togalak. Edil ýöne pisşe ýalyja bolup gözüňi dokundyryp dur. Bu nollar owadan aýal-gyzlaryň dodagyna, sagrysyna, buduna, gerdene, biline, göwsüne meňzeýär. Baý-bow, baý bolmagyň hezillikdigin-aý!

Daň atdy. Derhal elimi ýassygyň aşagyna sokup ýüz lirajygymy aldym-da, banka tarap ýelk ýasadym. Heniz banklar beýle-de

dursun, dükanlaram açylman eken. Bankyň agzynda garaşyp durun. Edil şol wagtam bir tanşym gabat geldi. Ol gele-gelmäşe:

– Näme edýäň-ow? – diýip sorady. – Näme bolýa saňa?

– Ýok, hiç zadam bolanok.

– Onda näme gözleriň gyzaryp, ýüzüň-gözüň halparypdyr-la?

– Aý, hiç, düýn agşam dynç alyp bilmedim... Birneme işim çykdy-da, ýatman işlemeli boldy.

Banka pul goýýanymy göräýmesin diýip, men ony gepe güýmän boldum. Ahyrynam bankyň iş wagty başlandy. Çekinip diýen ýaly gapydan girdim. Älpehus, bu ýeriň ullakan, owadan ýerdigin-aý! Güller, wazalar, üzümiň suwy ýaly aýal-gyzlar, bezemen geýnen erkekler... Faýede uly-uly lýustralar. Özüme patyşanyň köşgüne girendirin öýtdüm. Içerde ýigrimi töweregi işgär bar eken. Barsynyň ýüz-gözüdir eşiği ýalpyldap dur. Eliňi degren ýeriň gymmat bahaly mebeller. Kalbyma howsala aralaşdy. Diýmek, şu görüp oturan adamlarymyň hemmesi meniň beren pulumyň girdejisi bilen eklenmeli, hä?! Bu giden bina, bu gymmatbahaly emläkler, hasaplaýjy maşynkalar meniň daban azabymy siňdirip gazanan puljagazlarymyň hasabyna ýöremelimi? Ýok, ýok, bular ýaly zat bolup bilmez! Men-ä pul bermeli, bu äteňenäletlerem hözirini görmeli.

– Näme hyzmat, agam? Aýdyp oturyň!

Bäý-bä, bu bank işgärleriniň mylakatlydygyny diýsene! Bular ýaly sypaýyçylygyň öňünde yzyna öwrülip gaýtmajagym belli. Puljagazlarymy elinje sanap berdim. Güler ýüzli bank işgäri iki minuda ýetirmän işimi bitirdi. Üstesine ol maňa gapjyk bilen ýandepderçe hem sowgat berdi.

Şol gün iş ýerimde işdeşlerim:

– Sen näme iliň soňunda uklap ýörsüň! – diýip, yerli-ýerden iňirdediler.

Hiç birine gulak asmadym. Günortan bir işdeşim:

– Ýör, naharhana gidip garbak-gurbak edeli! – diýse-de, men:

– Garnym dok, gitjek däl – diýip gitmän oturdym.

«Işden artmaz, dişden artar» diýleni. Agşamlyk bir bulka bilen çayteýi edindim. Geçen agşamam oňly ukymy almansoň ilkiagşamdan düşege geçdim. Kellämi ýassyga goýup-goýmanka nollar hatar-hatar bolup, gözümüň öňünde jyrt atmaga başlady.

Men düýn agşam galan ýerimden hasaby dowam etdirdim. Boş howada ýalkym saçyp duran dolmuş kebelek deýin bir nol uçup geldi-de, ýüzüň yzyna gondy. Ylaýyk müň boldy... on müň, ýüz müň, million... Nollar, nollar, nollar... Barmagymy oýnadyp nol çyzýan we ony ýerinde oturdýan. Soň olara:

– Hatara düzlüň! – diýýän. – Men başly-baratlygy halamok. Durmuşda tertipli bolmak gerek. Her nol öz ýerine tarap, marş!..

Nollar gorkudan ýaňa titräp ýerlerine geçýär. Özümi serkerde kimin duýup, nollaryma görkezme berýän:

– Hatara duruň! – Nollar hatara düzülýär. – Ýöräp başlaň!.. Marş. Ras, ras, ras!.. Bir, iki, üç, dört, müň, ýüz müň, million!

Nollara on minutlyk arakesme berýän. Olar: «Sag bol!» diýip hor bilen gygyrýarlar. Nollara tälim berip daňymy atyrdym. Süzülip-sallanyp öýden çykdy. Aýaklarym öz-özünden banka tarap ädildi. Göýä, meniň göwnüme bolmasa bank bataýjak ýaly bolup durdy. Banky meniň goýan pulum bilen bile syryp-süpürüp äkitseler näderin?!..

Şol gün bir döwüm çörekdir bir bölek peýnir bilen garnymy gözedim. Uky diýeniň gabaklarymdan asylyp, meni alyp barýardy. Irgözinden ýatdym. Gözümi ýumsamam, açsamam bolanok. Gijäniň içinde nollar depämde tans oýnaýardylar.

Bankdan biri çykyp «Bäş ýyllyk kireýne ýaşaýyş jaýy bar, özem howa tölegi bilen kireýne berýän. Özüm arzan tölegliäk ýerde oturýan» diýip gygyrды. Aklyma «Men bu öýe ýüz ýigrimi lira töläp ýaşaýan? Nä gara görgim? Ertir ir bilen derhal arzanrak ýere göçmek gerek. Gyra-bujak raýonlarda ýigrimi liralyk hem otag tapsa bolar-la. Aýda ýüz lira özüme galar, onam banka goýaryn. Ýyllda müň iki ýüz lira toplaryn. On ýyllda on iki müň, ýüz ýyllda ýüz ýigrimi müň... Ynha, saňa howadan gapylan pul! Bisowut bolmagyň näme hajaty bar?

Ertesi daň atan badyna ýene bankyň öňünden geçdim. Tanyşlarym meniň bilen indi öňki ýaly tirkeşmän, öýe gelmän başladylar. Tirkeşmän geçsinler, gelmeseler gelmesinler. Men indi olara çay-suw hödür etmekden halas boldum. Bu hasam gowy!

Halaşýan gyzym til kakdy. Men oňa:

– Bu gün gelme! – diýdim.

Ýogsam bolmasa men onuň bilen toý tutmakçydym. Indi bu pikirimden dändim. Banka pul goýanymdan bäre onuň ýüzüni göresim gelenok. Öýlenmek isripçiligiň gözbaşy. Gabaklarymdan çeküw daşy asylan ýaly ukym tutýardy. Stoluň üstünde kellämi goýup, ýaňy bir uklamakçy bolamda, nollar ansamlyň tansçy gyzlary ýaly göz önümde seteran düzüldi. Wah, uklamak meň elimde bolsa bolmaýamy! Uky derman içmegi ýatdan çykarandyr öýtmäň. İşdeşlerimiň birinde bar eken, ol meniň bolup durşuma dözmän bir gerdejigini berdi. Içdim. Içigara galmyş, uky dermanam täsir etmedi. Şol gije şeýle bir baýadym, şeýle bir baýadym welin, aýdar-diýer ýaly bolmady... Soňra bir salym batyp göresim gelse näme? Toplanja milliardlarym elimden uçdy gitdi. Batan millionerleriň däbine eýerip, tasdan öz janyma kast edýärdim. Hernä bankda goýan yüz liram ýadyma düşdi-de, janyma kast etmekden el çekdim. Tazededen baýadym. Şeýle bir baýadym welin, ynanmarsyňyz, ýer yüzündäki pullaryň barsyny özüm topladym, hiç kime kör köpük pul galmady. Žurnalistler meniň bilen söhbetdeşlik gurajak bolup gyzyň el boldular.

– Nädip baýadyňyz? Nädip üstünlik gazandyňyz? Dogrusyny aýdyp beräýseňiz?

– Zähmet çekmek bilen!..

Kör köpük pulсыz durmuşyň bir çetinden girdim. Onda-munda çykyş etdim, söz sözledim. Soň pakyr-pukaralara hemaýat etmäge başladym. Hakyny iýen adamlarymyň çagalaryna baýramçylykda sowgatlyk jorap paýladym. Näsag işçilere günde bir wagtyna mugtuna nahar paýladýaryn. Elinden ýerlerini gaňryp alan daýhanlaryma garyşlap ýer paýlap beren bolýan. Garaz etmedik ýagşylygym ýok. Hemmeler meni «Nähili ynsanperwer adam!» diýip dilinden düşürenoklar. Bu gijämem adamlara ýagşylyk etmek bilen geçirdim. Açlykdan, ukusyzlykdan ýaňa zordan aýak üstünde saklanýardym. Göni banka gitdim. Gapjygymy bank işgäriniň önüne atyp:

– Alsana bäre meniň yüz liramy? – diýip gygyrdym.

– Hemmesini aljak bolýaňyzmy?

– Hemmesini, hemmesini! – diýip gygyrdym. – Boldy, besdir! Halaşýan gyzymdan, tanyş-bilşimden, saglygymdan, bagtymdan

jyda düşdüm. Hudaý tutsun! Haý, men bu puluň içine ss....

Gaharym ýetjek derejesine ýetensoň, özüme erk edip bilmän agzyna gelenini sögünip başladym. Bankyň tutuş şahsy düzümi daşyma üýşüp meni köşeşdirmäge çalyşdy.

– Bereli agam, bereli. Hany, özüňi dürsesene.

Pulumy yzyna aldym. Jübimde-de segsen lira bardy. Çykyşyma naharhana tarap ylgadym. Bişip duran näme nahar bolsa, hemmesinden alyşdyryp, şol ýerdenem gös-göni iň gymmatbahaly otele jyrdym. Üç gije-gündizläp sarsman ýatypdyryn. Oh-ho-howw, hezil dünýä bar eken-ow, biz bilmändiris muny! Pulumyň barsyny sowdum. Baýlaryň çekýän ezýetini göz öňüne getirýän-de, öz günüme şükür edýän. Görgüliler ukusyzlykdan, açlykdan, batma gorkusyndan, ogry-jümri howpundan ýaňa niçiksi ahwallary başdan geçirýändirler. Muňa iň gowy men düşünýän. Ýaşasyn zügürtlik!*

Terjime eden: Has TÜRKMEN.

* Zügürt – pulsuz, sowalgasyz gezip ýören pakyr-pukara adam.

Bu söz irki türkmen klassyklarynda duş gelýär. Mysal:

«Zügürt bolup pikirleneniňden uýuz (gijilewükli -H.T.) bolup gaşananyň ýegdir».

(Atalar sözi).

«Garajaoglan zügürt düşübän gezer,
Gören aşyklaryň bagryny ezer».

(Garajaoglan).

«Özi baý aşygy tapsa bir gözel,
Zügürdi söwdaýa salmasy bardyr»

(Göwheri). Satiriki hekaýalar